

ВИСНОВОК

наукового керівника щодо виконання
індивідуального плану наукової роботи, індивідуального навчального плану
та роботи над дисертацією **Ахмедової Ельвіри Джавадівни**
«Стратегії англо-українських перекладів художніх порівнянь: когнітивний аналіз»,
яка подається на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 03 – Гуманітарні науки
за спеціальністю 035 – Філологія

Ахмедова Ельвіра Джавадівна у 2019 році закінчила факультет іноземних мов Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна та вступила до аспірантури кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша факультету іноземних мов. Навчальна складова індивідуального плану виконання освітньо-наукової програми підготовки доктора філософії та роботи над дисертацією Ахмедової Е. Д. виконана вчасно та у повному обсязі.

Робота Ахмедової Е. Д. над темою дисертації почалась з накопичення емпіричної бази дослідження, а саме пошуку англomовних художніх порівнянь в романах Донни Тартт («Таємна історія» та «Щиголь») та Маргарет Етвуд («Сліпий убивця»), а також їх українських відповідників в перекладах, виконаних, відповідно, Б. Стасюком, В. Шовкуном та О. Оксенич. Вибір англomовних романів пояснюється особливістю ідіостилю їх авторів, що виявляється в насиченості стилістичними фігурами, насамперед, порівняннями. Збираючи матеріали для дослідження, аспірантка Ахмедова Е. Д., водночас, критично аналізувала літературу за відповідною темою. Було проаналізовано підходи до аналізу художніх порівнянь в перекладознавстві: 1) структурно-семантичний підхід, спрямований на збереження структурних та семантичних аспектів художніх порівнянь, а також на передачу їхнього естетичного та емоційного потенціалу; 2) когнітивний підхід, зосереджений на встановленні когнітивних структур, що стоять за художніми порівняннями, та когнітивних операцій, здійснюваних перекладачем задля точного та комунікативно вдалого перекладу художніх текстів зі збереженням їх естетичного та емоційного потенціалу.

У дисертації Ахмедової Е. Д. використовується методика когнітивного перекладацького аналізу, змістом якої є побудова і співставлення когнітивних моделей художніх порівнянь, зареєстрованих у текстах оригіналу і перекладу, як продуктів ментально-мовленнєвої діяльності їх авторів. У дисертації використовується інструментарій когнітивного моделювання, розроблений фундаторами теорії концептуальної метафори Дж. Лакоффом і М. Джонсоном. Суть метафори тлумачиться як систематичне використання інференційних патернів з одного концептуального домену (його прийнято називати доменом джерела) для умовиводів в іншому концептуальному домені (домені цілі). Мислення в абстрактних доменах використовує логіку сенсорно-моторного досвіду. Систематичні відповідності між патернами інференцій в доменах джерела і цілі називають метафоричним мапуванням або метафоричним проектуванням. Як і модель концептуальної метафори (А (ціль) є Б (джерело)), модель концептуального порівняння записується у вигляді пропозиції з тією різницею, що в останній з'являється експліцитний маркер порівняння виражений прийменником like/як (А (ціль) є як Б

(джерело)). Факультативно, когнітивна модель порівняння може експлікувати і ознаку, за якою здійснюється порівняння (А (ціль) є як Б (джерело/провідник) за ознакою В). Іншими словами, у дисертаційному дослідженні художнє порівняння розглядається як прояв концептуальної метафори.

Після накопичення значної кількості матеріалу, у процесі перекладацького аналізу аспірантка Ахмедова Е. Д. здійснила класифікацію художніх порівнянь за типами, розмежовуючи конвенційні, оригінальні, алюзивні, фразеологічні порівняння та порівняння-реалії. До конвенційних відносяться порівняння, у структурі яких ознака порівняння є внутрішньо притаманною об'єкту і унікальною для об'єкта. Такі ознаки асоціюються з об'єктом більшістю людей; іншими словами, знання про ці ознаки об'єкта є частиною загального знання носіїв будь-якої лінгвокультури. Порівняння, які демонструють лінгвокультурну або субкультурну специфіку, будуються на спеціальному знанні. Оригінальні порівняння спираються на індивідуальне знання і уяву, оскільки є креативним надбанням автора художнього твору. Алюзивні порівняння, які надають непряме посилення на іншу людину, місце чи подію – реальну чи вигадану і використовується як швидкий спосіб надати пояснення ідеї, посиляючись на те, що аудиторія вже розуміє, базуються на спеціальному субкультурному знанні, оскільки алюзії переважно відомі представникам певних соціальних груп в межах різних лінгвокультур. Фразеологічні порівняння можуть спиратися як на загальне, так і на лінгвокультурно специфічне спеціальне знання. Порівняння-реалії відображають не лише культуру оригіналу, а й будь-яку іншу, та спираються на культурно специфічні знання. Це позначається на особливостях їх концептів-джерел.

Після виконання вище зазначених завдань перед Ахмедовою Е. Д. було поставлене завдання визначити основні поняття дослідження та встановити кореляції між ними, а саме поняття «стратегії перекладу» «перекладацької процедури», «способу перекладу»/ «перекладацької трансформації». Стратегію перекладу було визначено як загальний ментальний план дій перекладача, спрямований на відтворення тексту оригіналу мовою перекладу, що дозволяє розглядати стратегію з когнітивного ракурсу. Аспірантка оперує поняттями «стратегія одомашнення» та «стратегія очуження», де перше передбачає дотримання канонів культури перекладу, а друге – збереження мовних та культурних відмінностей оригіналу. У контексті когнітивного аспекту перекладу англійських художніх порівнянь на українську мову стратегії одомашнення або очуження використовуються у тих випадках, коли джерела-концепти в когнітивних моделях порівняння в культурі оригіналу і культурі перекладу не збігаються. У протилежному випадку перекладачеві не треба обирати між одомашненням та очуженням. Було вивчено поняття «перекладацької процедури» як свідомої або несвідомої когнітивної операції, направленої на вирішення конкретної перекладацької задачі в межах речення-висловлювання як частини тексту та розроблена когнітивна класифікація перекладацьких процедур: 1) відтворення; 2) заміна; 3) згортання; 4) усунення; 5) додавання. На мовному/мовленнєвому рівні перекладацькі процедури втілюються «способами перекладу»/ «перекладацькими трансформаціями».

Після обґрунтування основних понять дослідження у першому розділі «Теоретико-методологічне підґрунтя когнітивного перекладацького аналізу художніх порівнянь», аспірантка Ахмедова Е. Д. розпочала роботу над другим розділом «Очуження художніх

порівнянь в англо-українському перекладі» та третім розділом «Одомашнення художніх порівнянь в англо-українському перекладі». У межах кожного розділу були представлені приклади застосування перекладацьких процедур з когнітивної перспективи.

Під час навчання в аспірантурі Ахмедова Е. Д. набула цілу низку компетентностей, необхідних для дослідницької роботи. Серед них здатність до самостійної постановки та творчого розв'язання складних наукових задач, спроможність до аналізу та застосування сучасних теорій перекладу та когнітивного інструментарію перекладацького аналізу, навички підготовки та виконання науково-дослідних проєктів та робіт, планування та проведення кількісних підрахунків. Зокрема, Ахмедова Е. Д. опанувала навички концептуального структурування художніх порівнянь на базі теорії концептуальної метафори та оволоділа навичками співставного структурно-семантичного та когнітивного перекладацького аналізу. Про її вміння оприлюднювати наукові результати та високий рівень володіння англійською мовою свідчить стаття в міжнародному журналі, що входить до наукометричної бази Scopus, та численні доповіді на міжнародних та всеукраїнських конференціях.

Працюючи над дисертацією, Ахмедова Е. Д. проявила себе працелюбною, вдумливою, талановитою дослідницею з широкою науковою ерудицією та аналітичними здібностями. Вона бере активну участь у науковому та громадському житті кафедри і університету, а також веде викладацьку діяльність.

Дисертаційна робота Ахмедової Ельвіри Джавадівни є самостійною завершеною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності вирішують важливу наукову проблему встановлення кореляцій між збіжністю/незбіжністю концептуальних моделей художніх порівнянь вихідного і перекладного текстів і процедурами та стратегіями їх англо-українського перекладу, що ведуть до очуження чи одомашнення вихідного тексту. Висновки, сформульовані автором, відзначаються обґрунтованістю, достовірністю, вагомим теоретичним на практичним значенням.

Вважаю, що наукова складова індивідуального плану роботи Ахмедової Ельвіри Джавадівни виконана повністю та на високому рівні.

Науковий керівник,
доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри перекладознавства
імені Миколи Лукаша
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Алла МАРТИНЮК

Підпис Алли Мартинюк засвідчую

Начальник відділу кадрів
Харківського національного
університету імені В. Н. Каразіна

Олена ГРОМИКО